

DESCOPERIRI RECENTE ȘI MAI VECHI DE MONEDE ANTICE ȘI BIZANTINE ÎN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

În prezenta cronică continuăm cu publicarea descoperirilor monetare, tezaure și descoperiri izolate, apărute în cursul anului 1965. În îndeplinirea sarcinii ce ne-am luat-o trebuie să recunoaștem că multe instituții de cercetare și colegi de la diferite muzee din țară au sprijinit și continuă să sprijine prin colaborarea lor efortul ce-l facem pentru ținerea la curent a tuturor cercetătorilor cu descoperirea unei anumite categorii de izvoare: cele monetare.

Pentru aceste descoperiri, plină la publicarea studiilor de ansamblu, cercetătorii așteaptă publicarea unor informații scurte, dar dense, cuprinzând datele esențiale referitoare la aceste tezaure pe care să le poată întrebuița. Lucrul acesta este acum pe deplin posibil, întrucât numărul publicațiilor de caracter arheologic s-a mărit în ultima vreme.

Ca și în ceilalți ani, pe lângă descoperirile din cursul anului 1965, am menționat și descoperiri mai vechi, dar care ne-au ajuns la cunoștință abia în cursul anului 1965.

Am dat și în această cronică unele ilustrații privind monedele care ni s-au părut mai importante și referitor la care am avut posibilitatea să executăm o fotografie.

Ca un element nou în cronică de față introducem un scurt comentariu, mai mult o observație marginală, dar făcută cu tot accentul necesar, prin care încercăm să scoatem în evidență o anumită latură și o anumită etapă pe care o ilustrează în special materialul monetar prezentat de noi. În prezenta cronică materialul îngăduie două asemenea observații. Prima se mărginește să sublinieze prezența din ce în ce mai masivă și mai insistentă a monedelor romane imperiale, în special din a doua jumătate a secolului al III-lea și secolul al IV-lea c. n. pe teritoriul României. Asupra semnificației și rolului pe care le-au avut aceste monede pe plan social-economic, vom reveni cu altă ocazie.

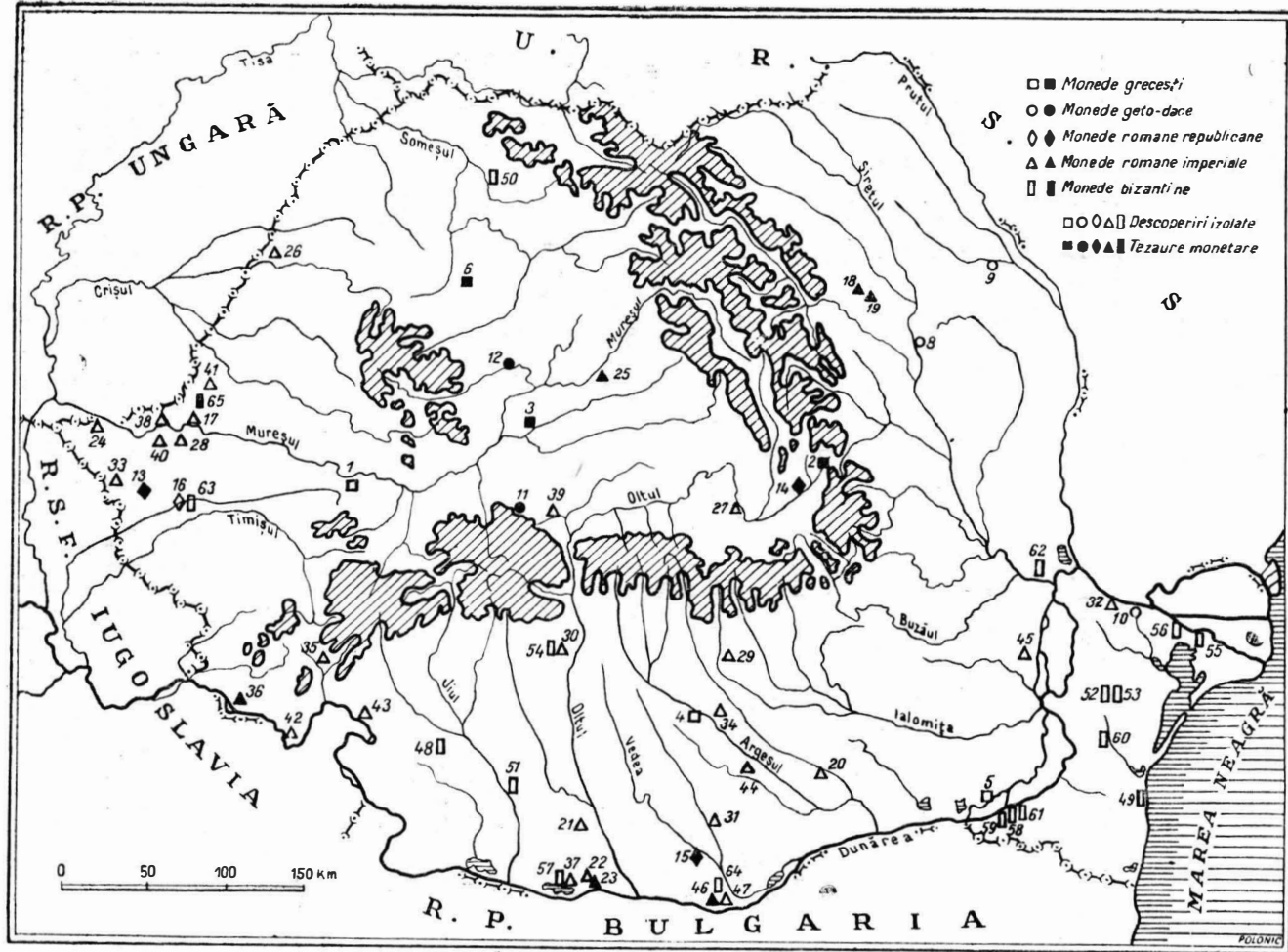
O altă latură nu mai puțin semnificativă și plină la un punct nouă, e constituită de prezența tot mai insistentă și în tot mai numeroase localități a monedei împăraților Focas și Heraclius (deci primele două decenii ale secolului al VII-lea), fapt care își are importanța și implicațiile sale, atât în domeniul economic, cât și în cel istoric general.

Ne mulțumim deocamdată cu aceste scurte sublinieri, rămânând ca să revenim asupra problemei în general, în studii speciale.

I. Monede grecești

1. *Cimpuri-Surdac* (r. Iliia, reg. Hunedoara). Cercetările întreprinse de către Muzeul regional din Hunedoara, în a. 1963—1964, au dus la descoperirea pe dealul Cetățeaua a numeroase documente de cultură materială dacică. Cu această ocazie s-au aflat și două drahme emise de orașele Dyrrhachium și Apollonia (Illyria). Pe baza fotografiilor primite, se pot și preciza numele magistraților: Ἀριμάστου Ἀρροδίστιος (fig. 1) (Dyrrhachium), A. Maier în *NZ*, N. F., I, 1908, p. 21, nr. 114 și Φιλοδάμου Ἀρπύτων (fig. 2) (Apollonia), A. Maier, *loc. cit.*, p. 14, nr. 94.

Informație: L. Mărghitan, Muzeul regional Deva.

Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România (hartă).

2. *Lemnia* (r. Tirgu Secuiesc, reg. Braşov). Dintr-un tezaur de monede antice descoperit în această localitate în anul 1963 s-a putut salva o drahmă a oraşului Dyrrhachium (tip J. Schlosser, nr. 103) care ajunge la Muzeul din oraşul Sf. Gheorghe. Alte două exemplare, tot din Dyrrhachium, ajung în colecţii particulare. Restul s-a pierdut.

Informație : Székely Zoltán, Muzeul regional Sf. Gheorghe.

Fig. 1

3. *Pânade* (r. Mediaş, reg. Braşov). Un tezaur de 273 drahme din Dyrrhachium s-a descoperit în această localitate în anul 1964 și a fost strins grație efortului depus de Lucreția Meseşan, de la Muzeul din Mediaş.

Informație : Lucreția Meseşan, Muzeul de istorie Mediaş.

Fig. 2

4. *Pătroaia* (r. Găeşti, reg. Argeş). Locuitorii din această comună au descoperit, în împrejurări ce ne-au rămas necunoscute, o monedă antică de argint. Prin intermediul copiilor lor, elevi la școala medie din Găeşti, moneda a ajuns în anul 1962 în posesiunea profesorului de istorie din acea localitate, iar acesta a dăruit-o în 1965 Institutului de arheologie.

Fig. 3

Este vorba de o tetradrahmă emisă de Agathokles, rege din Bactria și India. Exemplarul face parte din seria comemorativă emisă de către acest dinast. În cazul nostru comemorează pe Antiochus II (?). Ea are următoarea descriere (fig. 3):

Av. ANTI[OXOY], dr. vertical de sus în jos, în st., tot vertical de sus în jos NIKATOPOΣ (în parte șters). Capul lui Antiochus cu diademă spre dr.

Rv. ΒΑΣΙΑΕΥΟΝΤΟΣ, in dr. vertical, de sus in jos ΑΓΑΘΟ[ΚΛΕΟΥΣ], in st., de sus in jos, iar in exergii, ΔΙΚΑΙΟΥ. Zeus, in picioare spre st., aruncind fulgerul. In cimp st. o cunună, iar in dr. jos o monogramă ștearsă.

Moneda a fost lovită cu ciocanul de mai multe ori pe av. dr. jos, din care cauză s-a aplatizat atît pe av. cit și pe rv. in partea corespunzătoare. Ciocănirile sint foarte probabil moderne.

AR. ↑ Greut. 16,45 g, diam. 33 mm. Conservarea slabă.

BMC, Bactria, pl. XXX, 5 Cf. B.V. Head., *Hist. Num.* 2, p. 838.

Informație : prof. I. Minculescu, Găești și B. Mitrea, Institutul de arheologie, București.

5. *Roseji* (r. Călărași, reg. București). In această localitate s-a descoperit cam prin anul 1940 o monedă de bronz, emisă de celatea Tomis, in etapa autonomă. Pe av. este reprezentat capul lui Zeus, iar pe rv. două protome de cai și legenda TO sus și APTE jos.

AE. ↑ Greut. 2,95 g, diam. 15 mm. Este de tip Regling, 2441. Exemplarul a fost văzut de noi și se păstrează in-tr-o colecție particulară.

Informație : Ion Popescu-Dima, București.

6. *Voivodeni* (r. Huedin, reg. Cluj). In această localitate s-a descoperit in a. 1964 un tezaur de 140 drahme ale cetății Dyrrhachium. Tezaurul se află in studiu la cercetătorii Institutului de istorie din Cluj.

Informație : D. Protase, Institutul de istorie, Cluj.

7. *România*. Fără precizuni topografice in ceea ce privește locul descoperirii, ajunge in colecțiile Institutului de arheologie prin cumpărare, un stater de aur, care are următoarea descriere :

Av. Capul zeiței Athena cu coif cu panaș spre dr.

Rv. Nike in picioare spre st., ține in dr. Intinsă o cunună verticală, iar in st. un stylis. In cimp dr., de sus in jos, o legendă neclară : ΦΙΛΙΠΠΟΥ (?). Sub brațul dr. al zeiței, o siglă nedistinctă.

AV. Greut. 6,165 g, diam. 17 × 16 mm. Conservarea multumitoare. Este probabil să avem de a face cu un stater al lui Filip al III-lea Arhideus, dar greutatea, mult sub cea normală mai ridică unele obiecțiuni și impun rezerve.

Informație : B. Mitrea, Institutul de arheologie.

II. Monede geto-dace

8. *Brad* (r. Bacău, reg. Bacău). O monedă dacică de la sfîrșitul secolului al II-lea l.e.n. s-a găsit in așezarea geto-dacică din această localitate. Alte amănunte lipsesc deocamdată.

Al. Vulpe, in *Studii Clasice*, VI, 1964, p. 238.

9. *Iași* (reg. Iași). Pe șoseaua Nicolina din Iași s-a descoperit in anul 1964 o monedă de argint, imitație după tetradrahmele lui Filip al II-lea. Pe av. este reprezentat capul lui Zeus spre dr., iar pe rv. un călăreț spre dr. Legenda este barbarizată. In spatele piciorului de dinapoi, in cimp st. jos, se află o roată cu trei spițe. A ajuns la Muzeul de istorie a Moldovei, Iași (fig. 4).

AR. Greut. 13,89 g, diam. 23 mm.

Informație : Șeiva Poilici, Muzeul de istorie a Moldovei, Iași.

10. *Somova* (r. Tulcea, reg. Dobrogea). Pe teritoriul acestei comune s-a descoperit, cu ani in urmă, o monedă de argint care are figurat pe av. un cap tînăr diademat spre dr., iar pe rv. un călăreț spre st. și legenda ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΚΩΝΟΣ. Didrahmă, greut. 7,45 g, diam. 25 mm. Alte exemplare asemănătoare mai sint semnalate ca descoperite in preajma orașului Tulcea și probabil comuna Mihai Viteazul, r. Istria, reg. Dobrogea.

C. Preda, *Monede de un tip necunoscut provenind din Dobrogea*, în *SCIV*, 15, 1964, 3, p. 401—402 și fig. 1.

11. *Tilișca* (r. Sibiu, reg. Brașov). În cursul campaniei de săpături arheologice din anul 1961, întreprinse de către Muzeul Brukenthal din Sibiu, s-a descoperit în cuprinsul cetății dacice din această localitate, un vas de lut ce conținea 14 matrițe de bronz din care 4 erau rateuri și 3 manșoane suport din fier. Aceste tipare monetare imită sau mai precis copiază în mod fidel

Fig. 4

denarii romani din timpul republicii. Matrițele poartă evidente urme de întrebuințare. Pe baza studiului întocmit de către descoperitorul lor, tiparele monetare reproduc efigii și legende ale următorilor denari republicani: 1. L. Sempronius Pitio, Sydenham, 402, a. 145—138 (tiparul 1 și 2 cu av. și rv. aceleiași monede); 2. M. Marcius, Sydenham, 500, a. 119—110, numai av; aversul denarului lui M. Lucilius Rufus, Sydenham, 599, a. 100—95; rv. unui denar anonim, tip Sydenham, 723, a. 85—84: rv. cu capul zeiței Venus și S.C. tip neprecizat, capul zeiței Venus și S.C., tip neprecizat: rv. C. Naevius Balbus, tip Sydenham, 769: a 78—77: cele două av. anterioare sînt de la acest tip de denar și av. monedei L. Plaetorius Cestianus, tip Sydenham, 792 a. 76—71.

Nicolae Lupu, *Die Münze in der dakischen Burg von Tilișca* în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 1964, 7, 1, p. 5—38, cu reproduceri în text și un bogat și prețios comentariu.

12. *Turda* (Imprejurimi). În împrejurimile acestui oraș, în urmă cu cira 25 de ani, cu ocazia unor lucrări de terasament de cale ferată, s-a descoperit un tezaur de monede, în număr de circa 100—160. După informațiile pe care le avem monedele sînt dacice și anume de tipul „scyphat”. Patru exemplare au ajuns în posesia Inv. Nicolae Chițoran din Bălteni, r. Horezu, care le-a donat muzeului din Horezu-Măldărești.

Informație: Gh. Matache, Muzeul de istorie, Slatina.

III. Monede romane republicane

13. *Bited* (r. Sînicolaul Mare, reg. Banat). Un tezaur de monede romane republicane a fost descoperit în primăvara anului 1965 în grădina unui locuitor, cu ocazia lucrărilor agricole. Monedele, după cîte sîntem informați, s-au aflat într-un vas de lut ce nu s-a păstrat. Din această descoperire au putut fi salvate patru exemplare, din care două au ajuns prin donație la MNA și două, în colecție particulară la Timișoara. Toate cele patru exemplare sînt de la Marcus Antonius, de tip general Grueber, *BMC*, Est, 189 tip general, a. 32—31 î.e.n. sau Sydenham, 1215, tip general a. 32—31 î.e.n. Monedele sînt mult tocite de circulație.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

14. *Peleni* (r. Tîrgu-Secuiesc, reg. Brașov). Tezaurul de denari romani din timpul republicii și obiecte de podoabă dacice de argint, menționat de noi în *SCIV*, XII, 1961, 1, p. 149, nr. 25, este publicat acum de autor cu toate datele necesare. Pentru monedele romane republicane se dă un inventar cronologic al tuturor celor 39 exemplare recuperate, menționîndu-se greutatea,

diametrul și tipul fiecărei piese după H.A. Grueber, *BMC*. Potrivit acestei cronologii, cea mai veche monedă a fost emisă de către magistratul monetar. L. Sempronius Pitio, tip Grueber, Roma 711, a. 172—151, iar cea mai recentă de către magistratul M. Plactorius Cestianus, de tip Grueber, Roma, 3543, a. 68 î.e.n.

Székely Zoltán, *Noi tezaure dacice descoperite în sud-estul Transilvaniei*, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 58—63.

15. *Poroschia* (r. Alexandria, reg. București). În legătură cu tezaurul de denari romani republicani descoperit în această localitate în anul 1964, și menționat de noi în *SCIV*, 16, 1965, 3, p. 612, nr. 32 Maria Chițescu publică o amplă notă preliminară cu privire la această importantă descoperire.

Maria Chițescu, *Notă asupra tezaurului de monede romane republicane de la Poroschia (r. Alexandria)*, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 169—175.

16. *Timișoara* (reg. Banat). În comuna Freidorf, încadrată azi în orașul Timișoara, s-a găsit, cu ani în urmă, un denar roman din timpul republicii. Moneda este emisă de către magistratul C. Licinius Macer și este de tipul Grueber, *BMC*, 2467, anul 85 î.e.n. sau Sydenham, 732 anul 83 î.e.n. Are greutatea de 3,81 g și diam. de 18×22 mm. Se păstrează într-o colecție particulară la Timișoara.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

IV. Monede romane imperiale

17. *Arad* (r. Arad, reg. Banat). Pe teritoriul orașului, mai precis pe terenul fermei GAS-Ciala, cu prilejul unor lucrări de extragere a pietrișului, s-au descoperit în a. 1964, printre altele, și patru denari romani din timpul imperiului. Se pare că ar fi fost aflați în morminte de înmușiere. Monedele sînt de la următorii împărați: Titus, *BMC*, 58, a. 80 Cohen², 312. Antoninus Pius, *BMC*, 811, a. 152—153: Faustina sen., *BMC.*, 93, Cohen³, 175, Faustina iun. *BMC*, 93, a. 161—176.

Monedele sînt bine conservate, iar cea de la Titus prezintă urme de tocare prin circulație (pe cînd celelalte trei nu sînt tocite). Se păstrează la Muzeul din Arad.

Informație: E. Dörner, Muzeul regional Arad.

18. *Bîrgăuani* (r. Piatra Neamț, reg. Bacău). În cursul anului 1965 s-au descoperit în această localitate două tezaure de monede romane imperiale. Ambele au ajuns în colecțiile Muzeului din Piatra Neamț și sînt studiate de către cercetătorii locali.

Informație: C. Matasă, Muzeul arheologic regional, Piatra Neamț.

19. *Bozienii de Sus* (r. Roman, reg. Bacău). În iunie 1963, s-a descoperit la punctul „La velniță”, cu ocazia unor lucrări, un tezaur de monede antice. Din acest tezaur au putut fi salvate 12 monede și vasul în care ele se păstrau. Cronologic monedele se înșiră astfel: M. Volteius, 2 exemplare (Sydenham, 774, a. 76); Ti. Claudius, 1 exemplar (Sydenham, 770, a. 78—77); M. Antonius, 8 exemplare, unele fragmentare, diferite tipuri și Vespasian, 1 ex. tip *BMC*, 39. Exemplarele de la M. Antonius sînt de bronz argintat. Moneda emisă de Vespasian este tocită. Vasul de lut este decorat cu patru proeminente așezate simetric, în cruce pe mijlocul recipientului. El este lucrat cu mîna. Totul se păstrează la Muzeul din Roman.

Informație, V. Ursache, Muzeul de istorie Roman și Maria Chițescu, Institutul de Arheologie, București.

20. *București*. Cu ocazia unor lucrări de canalizare s-a descoperit o monedă de bronz de la Dioclețian. Exemplarul a fost donat Institutului de arheologie și este de tip Cohen², 184 (Inv. 1295).

Informație: Constantin Preda, Institutul de arheologie, București.

21. *Caracal* (r. Caracal, reg. Oltenia). În a. 1932, cu ocazia plantării unui stlp de telefon s-a descoperit o monedă de bronz de la Hadrian. A ajuns într-o colecție particulară la Timișoara. AE. Greut. 5,8 g, diam. 23 mm.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

22. *Celei* (r. Corabia, reg. Oltenia). În împrejurimile acestei localități s-a descoperit. În anul 1963 o monedă de bronz care a fost emisă de provincia Macedonia în timpul imperiului roman. Pe av., este reprezentat capul lui Alexandru cel Mare cu coif spre dr. și în jur legenda ΑΑΕΞΑΝΔΡΟ[Υ].

Rv. Efigia ștersă și legenda KOINON ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΝΕΩΚΟΡ...

AE. ↓ Greut. 6,03 g, diam. 23 mm. Conservarea slabă.

BMC, Macedonia, p. 26, nr. 138, tip apropiat.

Moneda a fost donată Institutului de arheologie de către Gh. Georgescu-Corabia.

Informație: Gh. Georgescu-Corabia și B. Mitrea, Institutul de arheologie, București.

23. *Celei* (r. Corabia, reg. Oltenia). Dintr-un tezaur de denari romani din timpul imperiului, descoperit în această localitate prin anul 1923 și care ar fi cuprins în momentul descoperirii un număr de aproximativ 200 de exemplare, s-au achiziționat pentru Muzeul din Caracal vreo 130 de exemplare. După informațiile primite de la prof. D. Tudor, monedele se șalonează din timpul lui Nero și până la Septimiu Sever. Un studiu se află în pregătire.

Informație: Prof. D. Tudor, București.

24. *Cenad* (r. Slnicolaul Mare, reg. Banat). O monedă de bronz, de la Gallienus (253—268), probabil tipul Cohen ², 932, a fost găsită în localitatea de mai sus în a. 1930 și a ajuns într-o colecție particulară la Timișoara.

AE. Greut.: 3,06 g, diam. 19 × 22 mm.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

25. *Cristești* (r. Tg. Mureș, reg. Mureș-Autonomă Maghiară).

Cu prilejul unor lucrări edilitare în ziua de 17 septembrie 1964, lucrătorii au găsit o pușculiță de lut ars, de culoare roșie, care conținea 17 denari romani imperiali. Din conținutul descoperirii A. Zrinyi de la Muzeul din Tg. Mureș a reușit să achiziționeze 13 exemplare, care aparțin următorilor împărați: Domitianus (1), Traianus (4), Hadrianus (4) și Antoninus Pius (4).

Cea mai veche monedă a fost emisă în anul 75, iar cea mai recentă în 152. Monedele, intrate în colecțiile Muzeului Tg. Mureș, se află în studiu și vor fi publicate de D. Protase și A. Zrinyi.

Informație: D. Protase, Institutul de istorie, Cluj.

26. *Episcopia Bihorului* (r. Oradea, reg. Crișana). O monedă de bronz de la Claudius II (268—270) s-a descoperit în această localitate în a. 1939, cu ocazia unor săpături. A ajuns într-o colecție particulară la Timișoara.

AE. Greut. 3,6 g, diam. 16—18 mm.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

27. *Feldioara* (r. Sf. Gheorghe, reg. Brașov). Pentru colecțiile cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România a fost achiziționat în oct. 1960 un lingou roman de aur. Exemplarul are lungimea de 194,5 mm; lățimea de 20—22,5 mm; grosimea de 6—9,7 mm; greutatea de 393,27 g, iar titlul aurului este de 950‰. Autorul, în urma unor întinse cercetări pe teren, a ajuns la concluzia că bara de aur a fost descoperită în localitatea Feldioara, în anul 1880. „Se pare” scrie mai departe același autor, „că tot de la Feldioara sau din împrejurimile acestei localități provin încă patru lingouri romane de aur, găsite prin 1934.

Unul din ele, distrus de plug, a fost topit. Celelalte trei au fost oferite în 1934 „unei mari instituții spre a fi achiziționate, dar operația nu s-a perfectat. Ele au fost publicate de către G. Elmer, *Excurs über die römischen Goldbarren aus Sirmium Naissus und Thessalonike und ihre Datierung*, în Numizmaticar, Belgrad, 2, 1935, V, p. 19—20.

Autorul dă o descriere și ilustrare a fiecărei bare amintite și face unele considerații istorice interesante în legătură cu data când au fost puse în circulație, precum și cu explicarea prezenței lor în această parte a Transilvaniei.

Nota noastră anterioară, publicată în SCIV, XII, 1961, 1, p. 150, nr. 34, trebuie corectată în sensul de mai sus.

O, Iliescu, *Un lingou roman de aur descoperit în Transilvania*, în *Revis'a Muzeelor*, II, 1965, 1, p. 6—11 (extras).

28. *Felnac* (r. Arad, reg. Banat). O monedă de bronz de la Maximianus Herculius, de tip Cohen ², 54, în exergă NĒ, a fost găsită în a. 1965 pe teritoriul localității de mai sus. Se păstrează într-o colecție particulară la Arad.

Informație: E. Dörner, Muzeul regional Arad.

29. *Glodeni* (r. Tîrgoviște, reg. Ploiești). Un denar de la Hadrian a fost găsit în Glodeni din Deal de către locuitorul Ion C. Ancuța, la o dată ce nu se mai poate preciza. Moneda a ajuns în colecția învățătorului pensionar din localitate, Buică Ionescu.

Informație: Popa Alexandru, student la Institutul de petrol și gaze, București.

30. *Govora*—împrejurimi (r. R. Vilcea, reg. Argeș). D. Tudor amintește că în împrejurimile acestei localități s-au descoperit importante monede antice. Unele din aceste descoperiri au ajuns în colecția particulară a pr. Petre Gheorghe din localitate. Este semnalat printre altele un sestert de la Caligula (Cohen ² 27), un bronz de la Vespasian, altele de la Volusian și Quietus. Publicarea acestor monede de către posesorul lor este de dorit ca să se facă cît mai curînd, dîndu-se toate amănunțele topografice de care dispune.

D. Tudor, *Comunicări epigrafice*, II, în SCIV, 16, 1965, 1, p. 184, nota 20.

31. *Gurueni* (r. Alexandria, reg. București).

Pe teritoriul comunei s-a descoperit în decembrie 1964 o siliqua de la Constantius al II-lea, purtînd titlul de Caesar.

Av. Capul împăratului laureat, spre dr. În jur, cerc perlat.

Fără legendă.

Rv. CONSTAN TIVSCAESAR. Victorie cu cunună și ramură de palmier, în mers grăbit spre st. În exergă [?] H [N?].

AR. Greut. 2,91 g. Diam. 20 mm. Conservare bună.

Cohen ², 15 variantă. Anii: 323—337.

Se păstrează la Muzeul de istorie din Alexandria.

Informație: Alex. Marinescu, Muzeul de istorie, Alexandria.

32. *Isaccea* (r. Tulcea, reg. Dobrogea). Un bronz mic de la Vespasian, mult tocit, a fost descoperit în cuprinsul cetății Noviodunum de către I. Barnea, în campania de săpături din anul 1964. Moneda a ajuns la Institutul de arheologie.

Informație: I. Barnea și B. Mitrea, Institutul de arheologie.

33. *Jimbolia* (r. Timișoara, reg. Banat). În anul 1962 s-a descoperit, cu ocazia lucrărilor agricole, o monedă de bronz de la Dioclețian. După descrierea ce mi s-a trimis, este tipul Cohen ², 541. A ajuns într-o colecție particulară la Timișoara.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

34. *Mătășaru* (r. Găești, reg. Argeș). Trei monede de bronz din epoca imperială romană au fost descoperite în cursul săpăturilor sistematice întreprinse în această localitate în anul 1964, sub conducerea lui Gh. Bichir. Starea precară de conservare nu ne-a îngăduit decît cu aproxi-

mație identificarea lor : una de la Orbiana (?) soția lui Severus Alexander, alta probabil de la Gallienus (sau epoca pînă la Aurelian) și o a treia, pentru care nu putem preciza decît că aparține secolului al III-lea e.n.

Informație : Gh. Bichir și B. Mitrea, Institutul de arheologie.

35. *Mehadia* (r. Orșova, reg. Banat). Ca descoperită în această localitate în a. 1932 o monedă de bronz de la Gallienus, de tip Cohen ², 932, ajunge într-o colecție particulară la Timișoara.

AE. Greut. 2,42 g, diam. 19 mm.

Informație : T. Nussbaum, Timișoara.

36. *Moldova Nouă* (r. Moldova Nouă, reg. Banat). Pe teritoriul acestei localități s-a descoperit în iulie 1965 un tezaur de peste 900 monede de bronz din timpul imperiului. Prin grija autorităților tezaurul a fost îndreptat la Muzeul din Timișoara. Pe baza citorva exemplare ajunse la Institut și care sînt din secolul al IV-lea, este probabil că întregul tezaur se datează în aceeași vreme. S-au făcut cercetări la fața locului și se pregătește un amplu studiu asupra conținutului tezaurului.

Informație : I. Chiper, Institutul de istorie, București și Maria Chițescu, Institutul de arheologie, care a făcut cercetări la locul descoperirii.

37. *Orlea* (r. Corabia, reg. Oltenia). Printre monedele strinse de pe teritoriul acestei localități și ajunse în muzeul local, ne-au fost prezentate spre identificare următoarele exemplare : o monedă de bronz emisă de orașul Pautalia, sub Marc Aureliu, o altă monedă de bronz emisă de orașul Nicopolis pros Istron sub Elagabal, de tip Pick 1955, două monede de bronz bătute de orașul Nicea sub Severus Alexander ; una de bronz de la Constantius II de tip Cohen ², 44 sq. și una de bronz de la Valens.

Toate aceste monede au fost strinse prin grija și neobositul efort ce l-a depus învățătorul pensionar Const. Iliescu, de la muzeul local.

Informație : Constantin Iliescu, învățător pensionar, Orlea.

38. *Pecica* (r. Arad, reg. Banat). La marginea de est a comunei, pe terenul dintre calea ferată și șoseaua care duce spre Arad, în timpul aratului s-a găsit un antoninian de la Gallienus, foarte probabil de tip Cohen ², 388. A ajuns într-o colecție particulară.

Informație : E. Dörner, Muzeul regional Arad.

39. *Sibiu*, Imprejurimi (r. Sibiu, reg. Brașov). Fără alte indicații topografice mai precise, decît că provine de pe lingă Sibiu, ajunge în colecție particulară o monedă romană imperială de bronz din secolul al IV-lea. Pe avers se mai poate citi din legendă... IANVS NOB... , iar pe rev. se mai deslușește efigia unui soldat roman furios, străpunghnd cu lancea un călăreț barbar, care se prăbușește de pe cal. Moneda a fost foarte probabil emisă de Iulianus, în calitate de Caesar și este de tipul Cohen ², 9.

AE. Greut. 2,14 g, diam. 17 mm. Ajunge într-o colecție particulară la Timișoara.

Informație : T. Nussbaum, Timișoara.

40. *Sînpetru German* (r. Arad, reg. Banat). La est de comună s-a găsit la arat o monedă de bronz de la Constanțiu II. Este de tipul Cohen ², 198, în exergă, ASIS. A ajuns la Muzeul din Arad.

Informație. E. Dörner, Muzeul regional Arad.

41. *Sîntana* (r. Criș, reg. Crișana). O monedă de bronz de la împăratul Carus (282—283), de tipul Cohen ², 80 var., a fost descoperită în a. 1932 în această localitate și a ajuns într-o colecție particulară la Timișoara. În exergă A (?) XXI.

AE. Greut. 4,61 g, diam. 20 × 22 mm.

Informație : T. Nussbaum, Timișoara.

42. *Svinița* (r. Orșova, reg. Banat). În punctul numit de localnici „Ilișova”, un muncitor din Svinița, în timp ce lucra la scos piatră de construcție, a găsit, în vara anului 1964, două monede romane imperiale de argint. Una (denar) a fost emisă sub domnia lui Severus Alexander (222—235) și este de tipul Cohen ², 21, iar cealaltă, un antoninian, aparține lui Filip Arabul (244—249) și corespunde tipului Cohen ², 165.

Ambele monede au fost achiziționate de Szalai Albert (student la Facultatea de istorie din Cluj), care, în luna mai 1965, le-a donat Cabinetului de numismatică al Institutului de istorie și arheologie Cluj.

Informație: D. Protase, Institutul de istorie Cluj.

43. *Turnu Severin* (reg. Oltenia). Un dupondius de la Traian, de tip BMC, 1052. = Coh ², 356, a. 116—117, s-a descoperit în oraș, cu ocazia unor lucrări în a. 1965. A intrat în colecție particulară.

Informație: Victor Bratu, București.

44. *Udeni* (r. Titu, reg. București). În anul 1928 s-a descoperit în comună o monedă de bronz de la Galeriu Maximian. Este de tip Cohen ², 22, iar în clmp are sigla KΔ. A ajuns într-o colecție particulară la Timișoara.

AE. Greut. 1,95 g, diam. 20—21 mm.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

45. *Viziru* (r. Brăila, reg. Galați). În această localitate s-a descoperit în a. 1929 o monedă de bronz de la Galeriu Maximian (293—311). După descrierea ce am primit-o este de tipul Cohen ², 78. În exergă, TS, iar în clmp dr. Γ.

AE. Greut. 9,64 g, diam. 26×27. Se păstrează într-o colecție particulară la Timișoara.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

46. *Zimnicea* (r. Zimnicea, reg. București). Cam prin anul 1953 s-a descoperit în împrejurimile orașului un tezaur de denari romani din timpul imperiului. Din această descoperire au fost prezentate zece exemplare, în februarie 1957, la Institutul de arheologie, spre identificare. Monedele prezentate se repartizează numeric și cronologic pe împărați, precum urmează: Adrian 1, Antoninus Pius 1, Faustina I 1, Marc Aureliu 5, Faustina II 1 și Lucilla 1. Este foarte probabil că întreg tezaurul să fie din secolele I—II e.n. Toate monedele s-au imprăștiat.

B. Mitrea, *Monedele antice și feudale descoperite la Zimnicea*, în SCIV, 16, 1965, 2, p. 248 și nota 23.

47. *Zimnicea* (r. Zimnicea, reg. București). O monedă mică de bronz de la Constantius II, de tipul Cohen ², 122 a fost descoperită în împrejurimile cetății getice, cu ocazia campaniei de săpături din a. 1949. A ajuns la Institutul de arheologie (inv. 1101).

Informație: B. Mitrea, Institutul de arheologie, București.

V. Monede bizantine

48. *Argetoaia* (r. Filiași, reg. Oltenia). Un follis de la Mauriciu Tiberiu și surfrapat apoi de către Focas în atelierul de la Constantinopol, s-ar fi găsit în cătunul Țințăreni, în a. 1905, cu ocazia săpăturilor lui Gr. Tocilescu. A ajuns în colecția generalului Sever Pretorian.

Comunicare Dr. Eugen Răsmăriță, la Soc. Num. Rom., la 28 febr. 1965.

49. *Constanța*, oraș (reg. Dobrogea). Ca provenind de pe teritoriul vechiului Tomis, ajunge în colecția lui Ioan Brudiu, din Constanța, o monedă de bronz (un follis) de la I'ocas. Exemplarul a fost văzut de noi în martie 1965 și a fost restituit posesorului.

B. Mitrea, Institutul de arheologie.

50. *Copalnic-Mânăștur* (r. Lăpuș, reg. Maramureș). În colecțiile Muzeului din Baia Mare a intrat o monedă romano-bizantină de aur, în greutate de 2,2 g. Este vorba de un semis-

sis, imitație barbară, probabil din secolul al V-lea. Moneda a fost descoperită în anul 1964, cu prilejul săpării unei fântni.

Informație : I. Nemeti și M. Zdroba, Muzeul regional Baia Mare.

51. *Craiova*, împrejurimi (reg. Oltenia). Un solidus de la Anastasius, avînd pe rv. legenda VICTORI AAVGGGA și în exergă CONOB, a fost prezentat Institutului de arheologie spre achiziționare în octombrie 1965. Operația nu s-a putut perfecta. După informațiile ofertantului moneda s-ar fi găsit prin împrejurimile Craiovei, înainte de cel de al doilea război mondial.

Informație : B. Mitrea, Institutul de arheologie.

52. *Dobrogea* (?). Un follis de la Justinian I, emis înainte de anul 538, de tip BMC, 28, tip general, cu greutate 16,96 g și diam. 32 mm, emis la Constantinopol, provine foarte probabil din Dobrogea și a ajuns la Institutul de arheologie (Inv. 1298).

Informație : B. Mitrea, Institutul de arheologie, București.

53. *Dobrogea*. Ca descoperite în anul 1946 pe teritoriul Dobrogei, dar fără alte precizuni topografice, ajuns în colecția Irimie Dimian doi folles emiși sub Focas la Nicomedia și surfrapași apoi de Heraclius la Constantinopol.

Comunicare : Dr. Eugen Răsmereșă, la Soc. Num. Rom., la 28 februarie 1965, București.

54. *Dobrogea*. D. Tudor semnalează prezența unei monede de bronz bizantine, foarte probabil de la Justinian I, ce s-a descoperit în Dobrogea și a ajuns în colecția pr. Gheorghe Petre.

D. Tudor, *Comunicări epigrafice II*, în SCIV, 16, 1965, 1, p. 184, nota 20.

55. *Mahmudia* (r. Tulcea, reg. Dobrogea). Un follis bizantin care după clasificarea lui Margaret Thomson este de atribuit lui Roman III (1028--1034), de tip BMC, Byzantine Coins, Michael IV, 6, s-a descoperit în cetatea romano-bizantină din localitate. Moneda a ajuns în colecția Eniceicu din comună și apoi, prin donație, într-o colecție particulară din București.

Informație : Dr. Eugen Răsmereșă, București.

56. *Nufărul* (r. Tulcea, reg. Dobrogea). În această localitate, care mai înainte a purtat denumirea de Ada Marinescu, iar mai înainte de Preslav, s-au descoperit importante monede bizantine. De la un localnic Institutul de arheologie a achiziționat în a. 1965 un important lot de monede, în număr de 55 (inv. nr. 1299), descoperite în parte în a. 1964, în parte în anii anteriori. În primul rând amintim un semifollis de la Heraclius, emis în monetăria de la Constantinopol, în anul I de domnie, deci a. 610--611. Este de tipul apropiat lui Wroth, BMC, 204, dar cu deosebirile de mai sus. Greut. 5,23 g. Restul monedelor bizantine de bronz se repartizează pe împărați, precum urmează : Ioan Tzimiskes-Vasile II (969--1025), 8 exemplare ; Roman III (1028--34), 4 exemplare ; Mihail IV (1034--41), 5 exemplare ; Constantin IX (1042--55), 2 ; Isac I (1057--59), 2 ; Constantin X (1059--67), 4 ; Roman IV (1067--71), 10 ; Mihail VII (1071--78), 3 ? ; Nicefor III (1078--81), 2 ; Alexius I (1081--1118), 9 (?) și neidentificate 5. Ultimile monede amintite par a proveni dintr-un tezaur. În această direcție ne îndreaptă patina uniformă la cele mai multe, precum și indicația, este adevărat vagă, a descoperitorului că ar fi fost găsite în diferite răstimpuri, dar cam în același loc.

Trebuie subliniată apoi importanța monedei lui Heraclius, care dovedește că în a doua decadă a secolului al VII-lea moneda bizantină de bronz continua să circule, e adevărat în mici cantități, pe litoralul fluvial al Dobrogei.

Informație : B. Mitrea, Institutul de arheologie.

57. *Orlea* (r. Corabia, reg. Oltenia). În localitate s-au găsit în cursul anului 1964 trei monede bizantine : un follis de la Justinian I, de tip BMC, 39, anul 538--9, greut. 22,29 gr, diam. 41 mm, emis în monetăria de la Constantinopol ; un semifollis de la Justin II, de tip

BMC, 105, emis în monetăria de la Thessalonika în anul 568/9, cu greutate de 4,21 g și diam. 21 mm și în fine, un follis de la Roman III (1028–1034) după M. Thompson, de tip *BMC*, 6 (Mihail IV).

Informație: Constantin Iliescu, Invățător pensionar, Orlea.

58. *Păciul lui Soare* (satul Gîrlîța, com. Galița, r. Adamclisi, reg. Dobrogea). În cursul campaniei de săpături din anul 1964, s-a descoperit în sectorul „porț” o monedă bizantină de electru de la Andronic II și Mihail IX. Are greutatea de 2,89 g și este de tipul Wroth, *BMC*, 19. Se datează între 1295–1320. A ajuns la Institutul de arheologie.

Informație: Petre Diaconu și D. Vilceanu, Institutul de arheologie, București.

59. *Păciul lui Soare* (com. Galița, r. Adamclisi, reg. Dobrogea). Într-o scurtă prezentare a situației cercetărilor arheologice de la cetatea bizantină, conducătorul săpăturilor notează că în „stratul feudal timpuriu” s-au găsit monede bizantine ce se datează în răstimpul dintre domniile lui Ioan Tzimiskes și Alexius I Comnenul. În „stratul feudal” apar — alături de monedele bulgărești și cele câteva bizantine — monede tătărești, românești de la Vlaicu Vodă și Mircea cel Bătrîn, precum și monede apusene. În sfârșit, se remarcă și o serie de monede atribuite, îndeobște, despotului Ivanko.

P. Diaconu, *Cetatea bizantină de pe insula Păciul lui Soare*, în *Revista Muzeelor*, II, 1965, 1, p. 15–16 (extras).

60. *Pantelimonul de Sus* (Ulmetum (r. Hirșova, reg. Dobrogea). În această localitate, prin anii 1942–1943, s-a găsit un follis emis de către Focas la Thessalonika și surfrapat apoi de către Heraclius la Constantinopol, în a. 5 de domnie, adică în anul 614–615. Moneda a ajuns în colecția Dr. Eugen Răsmeriță din București, care a dăruit-o Institutului de arheologie. Greut. 11 g, diam. 3,5 mm.

După comunicarea Dr. Eugen Răsmeriță, București, la Soc. Num. Rom., la 28 febr. 1965.

61. *Ptrjoaia* (com. Canlia, r. Adamclisi, reg. Dobrogea). Pe teritoriul acestui sat, pe malul Dunării, în fața punctului hidrografic denumit „Gura Riului”, Vasile Culică a strîns personal în cursul mai multor ani, în urma retragerii apelor Dunării, numeroase monede. Dintre acestea menționăm deocamdată pe cele bizantine, ce ne-au fost prezentate spre clasificare: Anastasius I, (491–518), 6 exemplare (din care două exemplare cu valoarea de $K = 20$ nummia și 4 ex. pentanummia), Iustin I (518–527), 53 de exemplare, dintre care unele cu probabilitate pot fi atribuite acestui împărat. Din punct de vedere al nominalului, patru exemplare au valoarea $M = 40$ nummia, șase au valoarea $K = 20$ nummia; trei exemplare au valoare $I = 10$ nummia, iar restul de 40 exemplare sînt alte nominaluri mai mici. Din timpul lui Iustinian I, (527–565) au fost strînse 29 de exemplare. Dintre acestea, trei exemplare au indicele de valoare M , patru indicele de valoare K , două exemplare au indicele de valoare $IS = 16$, douăsprezece exemplare au indicele $I = 10$, iar opt exemplare au indicele $E = 5$. De la Iustin II (565–578) au fost strînse 20 de exemplare. Dintre acestea trei exemplare au indicele de valoare M , douăsprezece exemplare au indicele de valoare K și cinci exemplare au indicele de valoare I . De la Tiberiu II Constantin (578–582) avem două exemplare de decanummia. Cel mai recent exemplar identificat este un bronz de la Mauriciu Tiberiu (582–602), cu indicele de valoare K , din anul al treilea al domniei, emis în monetăria de la Thessalonika, în a. 584–585. O publicație amănunțită este în curs.

Informație: V. Culică, Călărași și B. Mitrea, Institutul de arheologie, București.

62. *Șendreni* (r. Galați, reg. Galați). O monedă bizantină de bronz de la Mihail al IV-lea Paphlagonianul (1034–1041) s-a descoperit în această localitate în campania de săpături din a. 1962, pe podeaua unui bordei.

I. Nestor, *Les données archéologiques et le problème de la formation du peuple roumain*, în *Revue Roumaine d'histoire*. III, 1964, 3, p. 414.

63. *Timișoara* (r. Timișoara, reg. Banat). În punctul numit „Pădurea Verde” s-a descoperit în a. 1923 un follis de la Iustinian I. Este un 40 nummia, cu indicele Δ , emis în monetăria de la Constantinopol în anul 17, adică 543/4, BMC, 71. A ajuns într-o colecție particulară la Timișoara.

Informație: T. Nussbaum, Timișoara.

64. *Zimnicea* (r. Zimnicea, reg. București). Un follis de la Mauriciu Tiberiu, emis în monetăria din Constantinopol, cu sigla Λ și anul 7, axul $\sphericalangle$, greut. 10,29 g, și diam. 29 mm. A fost găsit de un locuitor pe teritoriul orașului. Moneda se datează în a. 588—589. Este de tipul I. I. Tolstoi, *Monnaies byzantines*, 1912, p. 524, 84. A ajuns la Institutul de arheologie (inv. 1100,8).

Cf. B. Mitrea, *Monede antice și feudale descoperite la Zimnicea*, în SCIV, 16, 1965, 2, p. 255, nr. 27.

65. *Zimandu Nou* (r. Arad, reg. Banat). Tezaur de circa 400 monede ungurești de argint din secolul al XII-lea, descoperit în a. 1964.

Informație: Constantin Iliescu, învățător pensionar, Orlea.

BUCUR MITREA